

TYPOGRAPHUS LECTORI.

Opera S. Martini presbyteri, atque sub Regula S. Augustini canonici in regio cœnobio Legionensi D. Isidoro nuncupato, nunc primum in lucem proferuntur, nempe post sex ferme sæculorum spatium ab eorum lucubratione decursum. Et sane dudum est, cum viri de republica Christiana optime meriti hujus operis in publicum evulgandi desiderio tenebantur. Præ cæteris vero canonici regulares, qui S. Isidori cœnobium incolabant, id præcipue in votis habuerunt, ut sodalis et collegæ sui Martini monumenta in vulgus ederentur. Sed incassum Martinianam editionem conati sunt: nam res bona infaustis, ut aiunt, avibus auspicata ad optatum exitum non pervenit. Nos autem, cum horum operum absolutum haberemus exemplum, non ignobilibus notis adornatum, jussu excellentissimi D. D. Francisci Antonii archiepiscopi Toletani, et ex ipso fonte summa, si quæ unquam, fide ac diligentia exaratum, firmiter, incunctanterque decrevimus ut quamprimum ex officina nostra typographica prodiret. Nec in ejusmodi deliberatione capessenda immatura celeritate et arbitrato nostro tantummodo ducti sumus, sed hominum eruditione præstantium consilio atque opinione expectatis. Qui, postquam vota nostra commendassent, ne ab inceptis abiremus qua hortamentis, qua rationibus validis animum impulerunt. Quod volenti dictum est.

Habes itaque, lector benevole, opera S. Martini sub prelo nostro diligenter excusa; ex quorum assidua lectione uberrimos virtutis fructus exhaurire valeas. Hic etenim purioris ethices fundamenta jaciuntur; hic Christianæ philosophiæ dignitas, velut in tuto posita veritatis radios undequaque diffundit. Unde nil ad catholicæ religionis normam non exactum, nil quod morum sanctimoniam non redoleat, offendes. Nec mirum: usus est enim auctor in propriis libris condendis, ut alios missos faciamus, SS. Gregorii, et Isidori doctrina, insuper et Mag. Sentent. Summa Theologica; ex quorum uberrimo campo optima quæque scite admodum et prudenter selegit. Si quando tamen mutila quedam, e suis sedibus quedam deturbata deprehendas, id amanuensium inscitæ ascribendum censemus, nisi si Martinus noster non tam illorum DD. verba quam sensum excerptisse videatur. Ut ut sit, omnia ad proprii auctoris mentem consentanea reperimus: quocirca religioni duximus aliquid immutare.

Sed ex Scripturæ sacræ penu uberiorem sibi eruditionis copiam vendicavit Martinus, in cujus penetrabilia scrutando, seu accurate enodando totus est. Utriusque legis arcana diligenter exponit; prophetarum vaticinia in apertum producit: Judæorum eventus, velut totidem D. N. Jesu Christi figuras, juxta sensum allegoricum edisserit, ejusdemque divinitatem tot Synagogæ Patrum factis antiquitus præsignatam adversus Judaicas expostulationes, argumentis hinc inde petitis, statuit et firmat. Quæ cum ita sint, hinc fore confidimus non modicam frugem ex hujus libri editione capiendam.

Ad genus dicendi quod attinet, illud Cypriani effatum usurpare non piget. « In judiciis, in concione pro rostris opulenta sacundia volubili ambitione jactetur, cum de Domino Deo vox est, vocis pura sinceritas non eloquentiæ viribus utitur ad fidei argumenta, sed rebus... Accipe non diserta sed fortia, nec ad audientiæ popularis illecebram culto sermone fucata, sed ad divinam indulgentiam prædicandam rudi veritate simplicia. » Præterea, notum habent bonarum artium cultores, quantum humanæ litteræ Martini ætate languerent, ut proinde cum primis Ecclesiæ Patribus in orationis præstantia eum cõferre non ausim. Id mirum esse non poterit obscuri illius temporis rationem habenti, in quo non scientiarum tranquillitas, sed armorum motus et fragor Hispaniæ nostræ tractus, vicos, frequentiores quoque urbes occupabat.

Prærens volumen quatuor tantum sermonibus absolvitur: ultimum, qui secundus de Natali Domini inscriptus est, sectionibus distinctum damus præeunte signo §. Ad sectionem quamque summa præmittitur, brevis ibi contenta exprimens. Quæ quia in aliquibus desiderabatur, nunc adjecta fuit in utilitatem legendis. Qui Martini gesta, studia, peregrinationes demum religionis ergo susceptas scire desiderat, ipsius Vitam per Lucam Tudensem ejusdem instituti canonicum exaratam evolvere potest, quam in hujus operis limine apponi curavimus, quæque instar prologi absolutissimi esse queat. Vale igitur, et laborem nostrum æqui bonique consule.

VITA SANCTI MARTINI,

SCRIPTA

A Luca diacono legionensi, postea Tudensi episcopo, dum esset canonicus regularis Sancti Augustini in regio cœnobio Legionensi, sancto Isidoro nuncupato; atque ex opere quod inscribitur: *De miraculis S. Isidori*, desumpta.

CAPITULUM PRIMUM.

Qualiter B. Isidorus mirabiliter dedit sapientiam B. Martino canonico sui monasterii, mediante parvo libro, quem ipsum devorare compulit.

Eodem tempore venerabilis vitæ Martinus presbyter, canonicus ejusdem monasterii, quem paulo ante superius memoravi, intellectu Scripturarum

(1) Sic codex pro inerat

PATROL. CCVIII.

A interno fere idiota, sed virtutum operibus sapientissime florebat insignis. Hic, quamvis esset ecclesiasticis officiis doctus, et ut dictum est, internum Scripturarum non caperet intellectum, tanquam ille qui grammaticorum scholas unquam minime frequentaverat, tamen inhiabat (1) ei intelligendi sacras Scripturas summum desiderium, et orationibus et jejuniis insistebat, serviens Domino die ac

nocte in spiritu veritatis (*Luc. 11*). Sed dum nocte quadam pervigil orationi insisteret, apparuit ei beatus doctor Isidorus ferens parvulum librum in manibus, et dixit illi : « Accipe hunc, dilecte mi, et comede; et dabit tibi Dominus sacrarum scientiam Scripturarum, quia fidelis et justus inventus es in domo ejus (*Matth. xxv*). Obtinui etiam a Domino Jesu Christo ut accipias quicquid a Deo petieris (*Joan. xvi*); et eris consocius miraculorum, quæ Dominus per me in hac Ecclesia operatur. Ego sum Isidorus hujus loci patronus, et ea quæ te Spiritus sanctus docuerit, studebis in gloriam Christi nominis propinare. »

Martinus autem, ut erat columbinæ simplicitatis, verebatur comedere librum, ne forte tali cibo regulare jejuniu solveret. Tunc sanctus confessor accipiens mentum ejus, librum eum compulit devorare, et ita inflammatus est totus, ut sibi videretur quod esset quasi ferrum candens in igne. Quo peracto, sanctus qui ei loquebatur, disparuit. Ab illa igitur die ita sanctorum Scripturarum floruit intellectus, ut quosque magistros theologos superaret, cum eis de sacris quæstionibus conferendo. Judæi quoque et hæretici non poterant resistere sapientiæ ejus et spiritui qui loquebatur (*Act. vi*). Mirabantur omnes super doctrina ejus (*Matth. xxii*), cum prædicans inter sapientes diserta latinitate verbis positus proponeret verbum Dei. Stupebant cuncti qui noverant eum, quoniam ultimo fracto senio data fuerat tanta scientia Scripturarum. Data est etiam illi gratia curationum (*I Cor. xii*), et spiritu prophetico quædam futura subtiliter prævidere. Præterea duo nimis magnitudinis volumina edidit, quæ *Concordia* nominantur, eo quod in eis concordent auctoritates Novi et Veteris Testamenti, et sanctorum Patrum sententiæ compilentur. In his voluminibus obscura Scripturæ sacræ clarius reserantur, fides catholica roboratur, Judæorum perfidia confutatur, singulatic omnes hæreses expugnantur, et quicquid honestatis est, Scripturæ testimoniis declaratur, et suavitate benignissima suadetur, adeo ut inter doctores Ecclesiæ Christi merito hic Martinus debeat computari. Cujus vita, sanctitas et miracula ut pateant fidelibus manifeste, ad gloriam nominis Christi et confessoris ejus Isidori laudem aliquam prosequamur, ab ipsius exordio narrationis ordinem assumentes.

CAPITULUM II.

De ortu, genere B. Martini canonici Sancti Isidori, et de nominibus patris et matris ipsius, et eorumdem nominum significatione.

Fuit igitur hic venerabilis doctor Ecclesiæ Christi Martinus nobilibus ortus natalibus, a parentibus catholicis procreatus, quorum nobilitas morum nobilitatem generis virtutum floribus decorabat. Cujus nominis causa rerum testante sanctorum divino præsidio hic videtur vocari Martinus, qui *testis* Græcæ, sive *ad Martem natus* interpretatur Latine. Parentes ejus ex territorio Legionensi, pater Joannes et mater Eugenia vocabantur. Convenienter, qui tantæ sobolis fructum dignere meruerunt, talibus censentur nominibus; quia Joannes *Dei gratia*, et Eugenia *bona terra*, vel *bona facies* interpretatur. Dei gratia ex bona terra testem verissimum protulit sive ad Martem natum Martinum, cum factor omnium et recreator fidelium Deus hunc famulum suum fidelissimum gratia sua in puerilibus annis ditavit, et præ cæteris cœtaneis ejus illius faciem, id est conscientiam ejus atque mores, honestatis et mansuetudinis spiritu decoraverit, mentem ejus ad superna desideranda erexit, et in adolescentia contra multiformem inimicum diabolum, contra illicitos motus carnis, et contra diversos casus mundi eum spiritu fortitudinis ad Martem specialis certa-

aninis promptum faciens præmunivit; in juvenute patientia, obedientia et humilitate ditavit, et in senectute ac senio sapientiæ et intellectus spiritu illustravit, atque in omni ætate hunc veritatis testem et athletam fortissimum roboravit, ut vere cunctis dicitur intelligi, quod in salutem multarum gentium divina gratia hunc vitæ fructum ex bona terra produxit.

CAPITULUM III.

De laudabiliter (2) vita B. Martini a pueritia sua; de qualiter ejus pater post mortem uxoris suscepti habitum in monasterio Sancti Marcelli

Hic cum esset puerulus, sacris datus est erudiendus litteris a parentibus, qui maritalem sancte ac honeste vitam ducentes, si superstite uno alter eorum debitum exsolveret omnis carnis, causa castitatis servandæ liberius, et abrenuntiandi sæculo se voto astrinxerant, atque filium non tantum temporalium eorum, quantum conversationis sanctæ orationibus crebris flagitabant hæredem. Docebatur quidem puer exterius a magistro, sed intus irradiabatur Spiritu sancto: nulla erat mora in discendo, habito respectu ad ejus cæteros consodales, cui divina gratia aderat doctrix. Matre vero ejus universæ carnis viam ingressa, pater ac si fugiens tempestatem, majori parte rerum suarum pauperibus erogata, cum aliis omnibus quæ possidebat et filio ecclesiæ Sancti Marcelli martyris, qui in urbe sita est Legionis sub beati Augustini Regula se Deo contulit servitutum, filio tamen propter pueriles annos permanente in habitu sæculari.

Verumtamen diligebant omnes puerum propter religionem patris, et maxime quia futurorum operum in eo præfulgebat imago; hilaritas continua, mansuetudo jucunda, ænili prudentia; quicquid est puerile moribus abdicabat in eo, et utrobique spiritu consilii senioribus obediens se regebat. Operabatur jam Dominus in ætate tenera servi sui laudabile ac mirabile quoddam, adeo ut inter cæteros clericos fortes robore et proventus ætate in nocturnis temporibus et diurnis primus surgeret ad divina mysteria peragenda, et cunctis se præbens officiosum, orationibus pervigil, corpus jejuniis macerabat. Revocabat sæpius ad memoriam Jesu Domini passionem; et in se delinquentibus ignoscendo, et compatiendo miseris aliorum, pietatis spiritu fruebatur.

CAPITULUM IV.

Qualiter B. Martinus post patris obitum ad subdiaconatus ordinem promotus, ad illicitos motus carnis comprimendos seipsum pluribus sanctis peregrinationibus fortiter maceravit.

Cum itaque psalmis, hymnis, canticis spiritualibus Gregoriano graduâ, antiphonario esset plenius eruditus, et Deo voce clara atque sonora dulciter in officiis ecclesiasticis jubilaret, puerilibus annis transactis, Ecclesiæ procurante præposito in subdiaconum ordinatus est, honoris ecclesiastici gradum. Qui ex ordine suscepto magis Deo se astruens debitorem; ne forte calore carnis fervente susceptum ordinem macularet, ad frangenda desideria carnis, ad arctiora spiritum roborabat. Cogebat carnem servire spiritui, et irruentes lascivos motus carnis ad petram quæ Christus est (*I Cor. x*), totis viribus allidebat.

Cumque inspiceret, ut circa finem adolescentiæ consuevit, carnis motus contra se violenter surgere; considerans sanctæ peregrinationis exercitio superba lubricæ carnis atteri, sanctorum orationibus et suffragiis spiritum roborari, indulgentiam et Dei gratiam promereri: cum pater ejus morte pretiosa in Domino quievisset (*Psal. cxv*), cuncta quæ habere videbatur, studuit pauperibus elargiri, et per-

egre profectus, nostri Salvatoris in Asturiarum A partibus, et in Galletia beati Jacobi apostoli limina visitavit. Deinde Genitricis Dei et sanctorum expetiturus auxilia, per cæteras sanctorum ecclesias, maxime ubi eorum sacratissima corpora quiescebant, alacri pergebat discursu, sanctorum meritis et precibus Dei misericordiam implorando : et fuis frequentiter rivulis lacrymarum, abluibat peccata si qua commiserat vel delicta,

CAPITULUM V.

De maxima abstinencia B. Martini dum Romæ existet peregrinus ; et qualiter obtinuit gratiam coram oculis summi pontificis, et custodientium ecclesiam Sancti Petri.

Tandem pervenit ad sanctam urbem Romam, ubi Domino largiente, sanctum Quadragesimæ peregit tempus in cinere atque cilicio, in pane arcto et aqua brevi ; et hebdomada qualibet bis triduanum jejunium peragebat ; Dominico die, tertia feria, quinta B et Sabbato tantummodo semel sumendo cibum, et singulas stationes sanctorum in psalmis et orationibus pedibus quotidie perlustrando. Dedit ei Dominus gratiam in oculis custodum templi Beatissimi Petri apostolorum principis, et ante illius sacrum altare vigilando, psallendo, orando fere totam noctem ducebat insomnem. Peracto itaque quadragesimali sancto jejunio, et florido Paschæ cunctis fidelibus pleno gaudio adveniente die, post perceptionem corporis et sanguinis Domini nostri Jesu Christi pedes gloriosi Patris Urbani papæ meruit osculari, et ab eo benedici specialius cæteris qui aderant peregrinis. Hoc quidem per omnia vir catholicus multoties assererat, quod ad præsens inestimabilem sui laboris credebat fore mercedem, si vicarii Domini nostri Jesu Christi, scilicet Romani Pontificis, simbrias tangere, atque ab eo benedici, et indulgentiam accipere mereretur ; eo quod Dominus ligandi atque solvendi præ cunctis prælati plenariam illi contulerit potestatem et excellentioris gratiæ dignitatem.

CAPITULUM VI.

Qualiter B. Martinus ab urbe Roma secessit in diversas alias sanctas peregrinationes ; et Constantinopolim veniens, planetam pulchram emit in partes suas deferendam.

Tantis igitur vir Dei onustus laboribus, imo ut verius loquar, valde alleviatus, negotii capti non immemor ad memoriam sancti Michaelis archangeli de monte Gargano, et sanctissimum corpus Nicolai de Barinto orationis gratia properavit. Inde prospero navigio vectus, Jerosolymam adiit, et in locis sanctæ Nativitatis et passionum Domini nostri Jesu Christi diebus multis vacans obsecrationibus, et jejunis (Luc. ii), crucifigens seipsum cum vitis et concupiscentiis (Galat. v), cordis contriti et humiliati Domino sacrificia immolabat, et sacra loca lacrymarum fonte sæpius irrigabat. Post hæc sancto Jerosolymitano hospitali tanta humilitate ac gratia præditus biennio deservivit, ut in omnium mentibus influens, tenerrime ab omnibus amaretur. Quibus omnibus feliciter peractis, visitatis sanctis eremitis qui erant in Antiochenis montibus, perrexit Constantinopolim, et beatorum apostolorum, martyrum, confessorum et virginum reliquias inibi quiescentium devotissime adoravit, misericordiam Domini sanctorum suffragiis implorando. Mansit ibi per dies aliquot Dei servus, et inter cætera venala planetam sacerdotalem olosericam vidit, quam, dato pretio, accepit ab institutoribus, eam ecclesiæ Sancti Marcelli Legionensis pro munere cupiens deportare. Conspiciebat enim jam in se refrigescere calorem corporis fatigati, et quasi securus de pugna contra tentationes carnis divino fretus auxilio victoriam se posse obtinere gaudebat, et in natali solo cupiebat Domino de cætero militare.

CAPITULUM VII.

Qualiter B. Martinus, dum ad propria rediret, in civitate quadam fuit captus tanquam planetam prædictam furatus esset.

Cumque reverteretur, pro tot consummatis laboribus Deo gratias agens, et sanctorum corpora, scilicet beati Dionysii martyris gloriosi, Martini episcopi in Galliis, pretiosissimi martyris Thomæ in Anglia, et sancti Patricii in Hibernia fragranti studio visitaret, sanctos quoque Ægidium, Saturninum et Antonium cupiens visitare, prædictum pallium sacerdotale secum ferebat, et in civitate Veterensi custodes civitatis capientes eum, et quasi de furto planetæ obstinate redarguentes, in carcerem posuerunt. Sed divina clementia, quæ in se sperantes non deserit (Dan. xiiii), virum Dei exaudivit ad se clamantem. Nam cum oraret in carcere positus, venit ad eum quædam mulier hæretica labe infecta, et cœpit vehementer insistere ut sibi præberet assensum, fidem catholicam denegando, et eum a carcere liberaret. Servus autem Dei, cum videret quod eum vellet in erroris præcipitium mergere, motus amaritudine fellis dixit ei : « Discede a me, mala mulier ; quia malo, si fieri potest, millesies mori quam cœno tuæ hæresis inquinari. » Ad hæc mulier irata dedit illi alapam, et abrepta statim a dæmonio acrius vexabatur. Cucurrerunt cives, et perquirentes, de facto mirabantur valde, alii dicentes eum esse sanctum, alii vero magnum maleficum : et schisma erat inter eos.

CAPITULUM VIII.

Qualiter B. Martino in carcere existente, venit ad ipsum angelus Dei ad ipsius custodiam deputatus, et eripuit eum, præcipiens ei ut Legionem rediret.

Cum hæc agerentur, misit Dominus angelum suum, et eripuit eum de manibus iniquorum (Psal. xxx). Etenim veniens quidam vultu decoro, habitu honesto, cœpit in ingressu civitatis perquirere, ubi esset talis peregrinus Dei servus, forniam ejus et prius habitum exprimendo. Cum audisset a dicentibus hujusmodi virum in carcere detineri, venit ad judicem civitatis, et conquerebatur de illis, qui injuste male tractaverunt virum Dei. Videns tanti honoris hominem judex, assurrexit ei, et humiliter quærebat ab eo, quid nosset de peregrino, de quo talia loquebatur. Qui respondens, dixit ei : « A pueritia, inquit, novi eum vivere juste ac timorate, et patrem ejus et matrem in timore Domini conversatos ; peregrinationis causa erogatis pro majori parte omnibus quæ habebat pauperibus, ivit Jerosolymam. Post hæc etiam orandi gratia perrexit Constantinopolim, ibique, me præsentem, planetam emit de qua versatur quæstio, et scio quoniam hic homo sanctus et justus est. »

Tunc judex fidem adhibens tanto testi, festinus perrexit ad carcerem. Cum invenisset turbam altercantem super dicta muliere quæ a dæmonio vexabatur, et didicisset quod factum fuerat, provolutus genibus coram servo Dei Martino, pro tanto commisso scelere veniam precabatur, et extrahens eum a carcere, offerebat ei pecuniam, atque in satisfactionem tanti commissi, ut acciperet, instantia qua poterat, exorabat. Vir autem Dei Martinus indulsit illi, et pecuniam accipere recusavit. Sed vir supradictus ducens eum extra civitatem, dixit ei : « Revertere in terram nativitatis tuæ, et in quiete mentis et corporis ordinem diaconatus et presbyteratus suscipiens, indumentis sacris gratum Deo stude sacrificium immolare. » Interrogatus autem a Martino quis esset qui tantam sibi gratiam misericorditer exhibuerat, dixit ei : « Angelus Dei ego sum tibi ad custodiam deputatus, et in omnibus quæ agis, me auxiliatorem obtinere a Domino meruisti. » Quibus dictis, resplenduit facies ejus ut sol (Math. xvii), et ex oculis cernentis evanuit.

CAPITULUM IX.

Qualiter B. Martinus statim veniens Legionem, diaconatus et presbyteratus ordines suscepit, et B. Augustini habitum in Sancti Marcelli monasterio recepit, ibique honestissime et laudabiliter vivebat.

Servus autem Domini Martinus stupore plenus, quasi exanimis est effectus. Tandem ad se reversus, cum fletu magno Deo gratias egit, qui per angelum suum tueri illum dignatus est in omnibus tribulationibus et angustiis suis. Et ut iussa perficeret angeli, accelerabat redire Legionem. Quo cum venisset, a cunctis cum gaudio magno receptus, et per manus reverendi Patris Manrici episcopi (5) diaconatus primo, et deinde presbyteratus ordinem est adeptus. Suscepit etiam secundum beati Augustini Regulam religionis habitum in ecclesia Sancti Marcelli martyris, et se recepit in quadam parva cellula intra claustrum, ut quanto esset semotus ab aliis, tanto magis posset contemplationi et orationi insistere, omnique postposito strepitu sæculari, tantummodo divinis obsequiis frueretur. Ubi dum esset, illud quotidie clerici et ecclesie custodes experiebantur mirabile, quod, cum esset ecclesia clausa, dum surgerent ad matutinum officium peragendum qualibet nocte, ipsum ante majus altare inveniebant orantem.

CAPITULUM X.

Qualiter Legionensis episcopus extraxit canonicos regulares ab ecclesia Sancti Marcelli, et immisit clericos sæculares: et B. Martinus se transtulit ad ecclesiam Sancti Isidori, et postea rediit ad Sanctum Marcellum, finaliter ad Sanctum Isidorum jussu ipsius.

Accidit tunc temporis ut prædictus episcopus canonicos regulares ab ipsa ecclesia removeret, viro Dei cum uno tantum suo clientulo Petro nomine inter sæculares clericos, qui noviter inducti fuerant, remanente. Sed considerans tutius esse cum viris honestioribus habitare, se ad monasterium Sancti Isidori confessoris cum illo suo clientulo transtulit, ut canonicam valeret securius ducere vitam. Qui benigne receptus a fratribus, cum abstinentiæ gratia nollet uti vino vel carnibus, quibusdam moleste ferentibus quod non ut cæteri fratres rigorem ordinis temperaret, et in scandalum cederet aliorum, ad ecclesiam Sancti Marcelli redire coactus est, ubi per dies aliquot mansit. Beatus autem confessor Isidorus quibusdam apparuit monasterii sui fratribus, et terribiliter dixit eis: « Quo expulsistis servum Dei Martinum? Studeant eum prior et conventus cum honore citius revocare: quod nisi fecerint, maxima pericula se noverint incursumos. Non enim debent fratres scandalizari, sed potius congaudere, cum ad arctiorem vitam viderint fidelem socium evolare. »

Hæc cum nuntiata fuissent priori et conventui, miserunt ad eum de senioribus domus rogantes, ut ad eorum monasterium dignaretur reverti, et ibi suam expleret omnimode voluntatem. Vir autem Domini cum acquiescere nolisset, abbas qui vocabatur Facundus, qui præerat monasterio, venit ad eum pedibus nudis cum fratribus senioribus, et precabatur precibus lacrymosis ut redire ad eorum monasterium dignaretur. Qui ad ipsorum lacrymas victus, ut erat affluens visceribus pietatis, rediit cum eis, et in quadam ipsius monasterii se contulit

(5) Electus est Manricus anno 1181, et obiit 14 Februarii 1205.

(4) Ob hujus altaris constructionem, et maxima qua erga crucem Martinus afficiebatur religione, Martinum Sanctæ crucis eum vocat pervetus Necrologium. Tempus quo B. Martinus ad cœnobium S. Isidori se transtulit, necesse est ut non præcesserit annum 1181, qui fuit electionis, sicuti diximus,

A parte remotiori, in qua ad honorem crucis nostræ redemptionis altare contruxit (4), ubi diebus ac noctibus psalmis, et hymnis, et orationibus insistebat (Luc. II).

CAPITULUM XI.

De maxima vitæ asperitate et abstinentia B. Martini, ac de sancta ipsius conversatione, dum in dicto Sancti Isidori monasterio viveret.

Tantæ quidem erat abstinentiæ, ut non posset credi, quod temporibus nostræ fragilitatis quisquam posset vivere, qui corpus suum taliter fatigaret. Nunquam utebatur carnibus nec piscibus; vinum pro debilitate stomachi raro sumebat, adeo lymphatum, ut vix sapore vel colore ab aqua posset discerni; in præcipuis solemnitatibus in conventu interdum cum fratribus comedebat, et jure carni, ovis et caseo utebatur: excepto superpelliceo non induebatur lineis, sed asperissimo eret cilicio circa carnem indutus, et pro lecto in solo sibi parum de paleis sternebatur, in quibus fessa membra somno aliquando refovebat, postquam essent vigiliarum nimis laboribus fatigata. Erat ei studium fratres in suis ægritudinibus visitare, eisque maxime de nocte assistere, eo quod tunc magis ægritudine gravabantur. Leniebat eos obsequiis, blandis consolabatur verbis, invitabat ad confessionem peccatorum faciendam, et perceptionem sacramentorum explendam; suadebat omnia quæ sunt sanctitatis, et mentes eorum ad cœlestia erigebat. Ipse manu propria extremæ unctionis præbebat omnibus sacramentum, et virtus divina in sacramento sensibilibus apparebat, quia æger statim se habere melius fatebatur. Quoscunque in congregatione perpenderet dissidentes, summo studio ad concordiam revocabat. Quidquid inveniebat in-compositum, statim corrigere satagebat. Cunctis occurrebat lætus et humilis, prout unicuique competere videbatur, et plenus gratia omnibus desiderabilis induebat. Quicunque ad eum veniebat tristis vel turbulentus, affabilitate consolationis ejus lætus, et hilaris abscedebat. Divulgabatur fama honestatis ejus semper accrescens in melius, et quotidie suavius redolebat.

CAPITULUM -XII.

Qualiter B. Martinus licet senex et infirmus incæpit opus magnum librorum suorum, et reges atque n. agnates ipsum nimis venerabantur, et, eo vivente, dæmones ipsius sanctitatem fatebantur.

Cum autem in eo virtutum opera augmento meliori quotidie pulverarent, et esset jam venerando senio fessus, atque Scripturas, non ut optabat, intelligebat, ut superius scriptum est, et per beatum confessorem Isidorum optatam accepisset a Domino intelligentiam Scripturarum, atque Concordiæ volumina vellet conficere: cum in scribendo manuum et brachiorum suorum pondus sustinere non posset, fecit ad quamdam trabem in sublimi colligari funes, quos per scapulas et brachia ducens, quodammodo suspensus imbecillis corporis pondus levius tolerabat, et sic in tabulis cæratris scribens, tradebat scriptoribus, qui ab eo dictata vel copillata scribebant, transferentes in pergamena. Hoc etiam erat valde mirabile, quod dolore capitis nimio laborabat, et a tanto studio nullatenus desistebat. Cœpit etiam signis et miraculis coruscare, quæ silentio prætereunda ex toto nullatenus judicamus,

Manrici episcopi; ac proinde plurimum erravit Fr. Josephus Manzano in Vita S. Isidori, cum annum designaverit 1168, et abbas Facundus superstes adhuc erat in altero contra chronologiam ejusdem auctoris, qui eum obiisse statuit præfato an. 1168. Sed postea patebit Facundum etiam vivere anno 1197 circa finem.

licet plura propter legentis fastidium taceamus. **A** Quibus visis miraculis, rex Adefonsus in tanta eum habebat reverentia, ut frequenter sancti viri presentiam visitaret, et contra ipsum flexis genibus veniebat. Uxor quoque ejus regina Berengaria (5) Dei famuli sanctitatem suppliciter adorabat. Episcopi quoque et barones regni eum nimio venerabantur affectu, et ejus sacris monitis et præceptis se devotissime submittebant. Omnes habebant ipsum magistrum confessionis peccatorum suorum, et cuncti asserebant, quod si qua peccata vellent tegere, aut tradidissent oblivioni, eis vir Dei ad memoriam reducebat. Ut autem in eo Dominus virtutum miraculorum et gratiam curationum detegeret manifeste, et miraculorum quæ fiebant per beatum confessorem Isidorum, efficeret socium, arreptitii qui jacebant ante altare beatissimi confessoris, poscentes remedia sanitatis, vel dæmones in ipsis, clamabant, dicentes: « Martine, serve Dei, incendunt nos orationes tuæ: amodo non possumus hic manere, quia Isidorus contra nos te sibi socium aggregavit. » Et hæc dicentes, curabantur qui læsi erant tam gravissima passione. Unde jam multis ægritudinibus laborantes accedebant ad ipsum, et obtinebant remedia sanitatis.

CAPITULUM XIII.

Qualiter B. Martinus petiit licentiam a suo abbate recipiendi elemosynas ad opera sua perficienda et scribenda necessarias, eique revelavit qualiter beatus Isidorus dederat sibi sapientiam, mediante parvo libro, quem compulsi devorare: et qualiter fecit opera jam dicta et insuper ecclesiam Sanctissimæ Trinitatis.

Sed quoniam est de substantia Regulæ beati Augustini (secundum quam, auctore Deo, famulus Christi Martinus Domino militabat) regulares canonicos non solum proprium non habere, verum etiam absque prælatorum licentia nihil dare vel accipere; pauper Christi, qui nihil de mundi divitiis possidebat, nec poterat absque aliorum subsidio libros componere suprafatos, dum non solum præsentibus, sed etiam futuris de accepta gratia studeret prodesse divinæ munere largitatis, abbatem Facundum (6) humiliter supplicabat, quatenus sibi daret licentiam habendi scriptores, cum quibus sanctæ compilationis conficeret libros, et accipiendi elemosynas quæ sibi misericorditer conferrentur. Abbas ut audivit, mirabatur quod etiam eum in tantum Spiritus sanctus roboraverat ut, ægritudine capitis ac senio fessus, tanti laboris opus arripere niteretur. Tamen in præsentia quorundam fratrum seniorum interrogans etiam in virtute obedientiæ exigebat ab eo, ut sibi diceret, qualiter tanta gratia perveniret sibi. Ad hæc filius obedientiæ narravit ei quomodo beatus confessor Isidorus sibi apparuerat, et ei contulerat intelligentiam Scripturarum eo modo quo supra prænotatum est. Tunc abbas gratias agens, dedit ei licentiam habendi librariorum, et quæ vellet volumina conscribendi, et accipiendi elemosynas a fidelibus, unde posset perficere quidquid sibi melius videretur. Regina vero Berengaria (7), ut comperit desiderium sancti viri, sullicientes expensas præbuit, ex quibus vir sanctus sua peregit volumina, atque in ipso claustro ad honorem Deificæ Trinitatis ecclesiam construxit, ibique multorum sanctorum reliquiis aggregatis, fecit eam per manus reverendi Patris Joannis Ovetensis episcopi consecrari.

(5) Berengaria nupta jam erat Alphonso, si credimus Henrico Florez, tom I *Reginar. catholicar.*, pag. 352, die 17 Decembris anni 1197. Hoc ergo anno vel paulo ante Martinus scribere cepit.

(6) En quomodo Facundus adhuc cœnobio præerat circa finem anni 1197, ut antea dixi.

(7) Ergo, ut dictum est, B. Martinus circa tem-

CAPITULUM XIV.

Qualiter minor pars ordinariæ portionis, quæ B. Martino, prout aliis canonicis dabatur, sufficiebat quotidie septem clericis suis, semperque reliquæ ipsius portionis supererant.

Habebat igitur secum clericos septem quotidie ad sua volumina conscribenda, et divinum officium prægendum. Et cum teneat consuetudo monasterii, quibusdam certis diebus carnes edere in conventu, viro Dei suam dabant carniem portionem, quæ uni posset fratrum sufficere, et tamen unus posset ad horam totam consumere. Deferebatur dicta carniem portio viro Dei, et ipsæ manu propria maximam partem ejus duobus dabat catis quos nutrebat. Aliam vero partem signo crucis benedicebat, et septem suis clericis, ut in nomine Domini nostri Jesu Christi comederent, tribuebat. Ille qui de quinque panibus et duobus piscibus quinque millia hominum satiavit (*Marc. vi*), augebat quotidie carnes illas, ita ut ipsa die esus earum dictos clericos satiare, et etiam in diem alteram earum reliquæ remanerent. Unde factum est, ut quod ex ipsis carniibus quadam quinta feria superfuerat, dum essent clerici in prandio suo sequenti Sabbato quidam puer nomine Adefonsus, qui nunc artium liberalium et juris magistrali nomine decoratur, cum dictis clericis ad comedendum sæpius veniebat: hic carnes quæ de quinta feria remanserant, ut reperit, comedeat. Ut autem supervenit vir Dei, et vidit subito quod fiebat, putans quod sui clerici carnes comederent, dixit eis: « Quare, miseri, judaizatis? Fortassis in sexta feria præparastis nobis, ut in Sabbato comederetis? Nonne debet esse distinctio inter Christianos et Judæos, inter filios Dei et filios diaboli? » Hæc dicens expulit eos a consortio suo. Clerici autem de facto nimium condolentes, innotuerunt quibusdam fratribus, quid acciderit illis. Qui venientes ad virum Dei, vix obtinuerunt ut clericis indulgeret; ita tamen ut prius promitterent in manibus ejus de cætero die Sabbati, nisi necessitate urgente, nullatenus comederent carnes. Sed transactis aliquantulis diebus, cum didicisset a clericis omnino eventum rei, nimium doluit, quia tali casu fuerat hoc miraculum propalatum. Præceptum tamen eis ne super hac re de reliquo excitarent rumores.

CAPITULUM XV.

Qualiter B. Martinus curavit decanum Legionensem quartana febre, dum ipsi insimul de sacra pagina decertarent.

Decanus Legionensis nomine Petrus, vir litteratus admodum et honestus, qui assumptus in archiepiscopum, nunc strenue Jacobitam regit Ecclesiam (8), eo tempore febre quartana graviter laborabat. Illic quadam die summo mane venit ad virum Dei, et cum eo in sacris Scripturis usque ad vesperum conferebat. Cum autem se videret Dei servum non posse in aliquo superare sophisticis syllogismis, cepit proponere contra ipsum. Ad hæc vir Dei dixit ei: « Desiste, decane, desiste; quia falsitas angulos quærit. » Incipiebat jam febrilis rigor decanum arripere; et prostratus ad pedes Dei famuli, dixit ei: « Serve Dei, per Dominum nostrum Jesum te deprecor, ne despicias me, quia octo jam menses elapsi sunt, ex quo affligor assidue quartana febre. Ora pro me Dominum, ut precibus tuis restituar sanitati. » Sed vir Dei, ne labe

pus Berengariæ ad scribendum sese accinxit.

(8) Henricus Florez, tom. XXII *Hispan. sacræ*, pag. 111 inquit, hunc Petrum jam anno 1208 Compostellanam regere Ecclesiam, vitamque protendisse ad usque annum 1224. Si ergo vera est hæc chronologia, uno ex his sexdecim annis caput istud scribebat Lucas.

vanz gloriæ sædaretur, ait ei : « Hoc non est meum, quia homo peccator sum (Luc. v). »

Decano autem cum lacrymis insistente, Dei famulus motus pietate, ait illi : « Deprececur ambo Deum, ut tibi quod petis, dignetur tribuere. » Prostravit se decanus ad orationem coram altare Sanctæ crucis, et Martinus venit ad quamdam fenestram, unde altare beati Isidori prospiciens, precum suarum incensum Domino consueverat adolere. Et cum orasset diutius, venit ad decanum, et interrogavit eum de articulis fidei, ut de credulitate sua fidem faceret coram Deo. Qui cum omnia quæ sunt de fide catholica se credere fateretur, servus Domini dixit ei : « In nomine Domini nostri Jesu Christi, precibus beati confessoris Isidori conseruetur in te fides catholica quam fateris, et esto sanus. » Qui, protinus sanitate recepta, glorificabat Deum et confessorem ejus Isidorum : et sic viro Dei Martino deinceps se præbuit obsequentem, ac si esset unus de famulis ejus. Comedit ipsa nocte cum eo pauperulam cenam ejus, quod etiam multi episcoporum multoties facere se gaudebant. Edidit præterea dictus decanus rhetoricis coloribus præclaram homiliam, in qua Christi confessorem Isidorum laude celebri extulit gloriose.

CAPITULUM XVI.

Qualiter B. Martinus mulierem nobilem a mamillæ dolore curavit.

Quædam etiam nobilis mulier, quæ dolore mamillæ gravissime torquebatur, veniens petebat a viro Dei Martino suæ ægritudini subveniri. Et cum signum crucis vir Dei fecisset super turgentem mamillam ejus, deposita inflatione illico sana effecta est. Hujus mulieris nomen excidit : sed qui hoc viderunt mihi duo presbyteri Domini testimonio retulerunt.

CAPITULUM XVII.

Qualiter B. Martinus suum concanonicum acerrimo dentium dolore curavit.

Venerabilis vir Garsias abbas ejusdem monasterii testatur, qui adhuc superest, præ debilitate tamen nimia regendi dignitate dimissa : hic, inquam, sæpius testatur cum lacrymis, quod ipse in tantum dentium affligebatur dolore, ut nec aquam bibere posset, eo quod videbatur sibi quod dentes ejus statim præ nimio dolore caderent, dum vel parum aquæ mitteret in os suum. Sed veniens ad Dei famulum Martinum, prociit ad pedes ejus, dicens : « Succurre mihi, domine Pater, quia jam sex dies fluxerunt, ex quo nihil manducavi nec bibi. » Qui protinus misericordia motus, interrogavit eum, sicut agris omnibus ad se venientibus facere consueverat, dicens : « Credis in Deum Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum? » Et cum respondisset : « Credo; » fecit signum crucis super faciem ejus, et dixit ei : « In nomine Domini nostri Jesu Christi recede sanus. » Et ita continuo curatus est, quod de cætero dum vixit, licet esset senio fessus, nullum dentium sensit dolorem.

Erat ipse Garsias tunc temporis simplex canonicus, et statim venit prandere cum cæteris fratribus ad refectorium. At ubi viderunt eum cæteri fratres hilariter comedentem et bibentem, quem in brevi moriturum credebant, et didicissent qualiter sanus effectus esset, glorificabant Deum, qui eis per servum suum Martinum dignatus est sua clementia providere.

CAPITULUM XVIII.

Qualiter B. Martinus puerum quemdam in Sancti Isidori monasterio existentem a morbo squinantico liberavit.

Cum quidam nobilis puer, nomine Munnio, qui in ipso monasterio inter regulares nutriebatur pueros, squinantico apostemate laboraret, et nullo

A posset sibi medicorum remedio subveniri, a prædicto Garsia, qui eum rudimentis litteralibus edocebat, ad virum Dei Martinum deductus est. Hic cum prædicto puero cecidit ad pedes ejus, et cum lacrymis precabatur puero sanctæ medelæ gratiam exhiberi. Vir autem Dei fecit signum crucis super guttur pueri, et statim cum sanguine evomit apostema. Vivit adhuc dictus Munnio presbyter et canonicus, et cum pluribus aliis hujus miraculi testis existit.

CAPITULUM XIX.

Qualiter B. Martinus comitissam ævotam suam partus doloribus morti propinquam a morte ipsa liberavit.

Quædam mulier nobilissima Sanctia, quæ sanctum virum devotissimo venerabatur affectu, dum esset prægnans, et appropinquante partu, doloribus nimis urgeretur, misit ad virum Dei supplicando, ut pro ea Domino preces fundere dignaretur. Ipse vero nuntiis benigne promisit annuere postulata. Sed cum nox supervenisset, et famuli ad lectum fere morientis dominæ circumstetissent, ipsa cœpit clamare, dicens : « Parate sedes, et recipite sanctum Dei Martinum. » Quod cum audissent omnes qui circumstant, putabant eam loqui quasi esset posita extra sensum. Ipsa vero intelligens quod non videbant alii, quod sibi videre dabatur, dixit eis : « Egre dimini omnes, et mecum remaneant solummodo mulieres. »

Qui cum fuissent egressi, illa de lecto descendit, et quasi oratura procidens, filium masculum incolumem statim peperit, et ipsa reddita est sanitati. Quæ postea asserebat, sanctum Dei ad se venisse Martinum, et cum de lecto descendens adoraret eum, ipse facto signo crucis super eam sanctus discessit, et illa statim peperit. Erat prædicta Sanctia uxor Froylæ comitis, a quo hunc genuerat filium : quem baptizandum ducens ad virum Dei, Ramirus inter majores regni Legionensis fretus potentia militari. (*Phrasis manca.*)

CAPITULUM XX.

Qualiter consilio et revelatione B. Martini Legionensis civitas se defendit a regibus Castellæ et Aragonum, qui eam obsessam habebant.

Adefonsus rex Castellæ cum manu magna exercituum habens in auxilium sui Petrum regem Aragonum, cepit quod obsederat castrum Judæorum, quod fere per unum milliarem distat ab urbe Legionensi. Post hæc urbem Legionensem cepit cum suis exercitibus oppugnare. Cives autem ut viderunt tantorum potentiam regum, admodum timuerunt. Sed accedentes ad famulum Dei Martinum supplicabant certificari ab eo, si tantis exercitibus resistere possint. Qui respondens, dixit eis : « Constantes estote, ne formidetis ; pro certo scientes, quoniam hæc civitas ab his regibus non capiatur, quoniam Dominus protegit eam precibus beati Isidori confessoris. Scitote etiam quoniam in brevi rex Castellæ recipiet nuntium, quod rex Legionis cum exercitu magno invadit regnum ejus ; et recedens ab obsidione istius urbis parabit obviam ei, sed nullus erit inter eos armorum conflictus. » Ut vir Dei prædixit, sic omnino accidit, et manifestatus est dare [clære?] in eo spiritus prophetæ. Jam pluribus aliis prætermisissis miraculis, quæ omnipotens Deus per ipsum dignatus est operari, ad ejus sacratissimum obitum veniamus.

CAPITULUM XXI.

Qualiter B. Martinus longe ante præcivit sui obitum diem, eumdemque fratribus suis priori et canonicis Sancti Isidori, et aliis revelavit.

Cum igitur his et aliis doctor Ecclesiæ Christi Martinus presbyter floreret virtutibus et miraculis, sui obitus tempus vel diem pluribus ante diebus

cœpit quibusdam fratribus revelare, atque de sua dulcissima lætos præsentia fecit tristes, diem sui obitus prædicendo. Quidam clientulus ejus Pellagius, cum delatum fuisset ei quod pater suus discesserit, petiit licentiam a sancto viro ut iret ad suos, ordinaturus de rebus, quæ sibi proveniebant de rebus patris. Vir autem Domini benedixit illi, dicens : « Vade, filii, cum Deo, et scito quia me de cætero non videbis. » Non plene advertit clientulus quæ dixerat illi, et recessit ab eo. Alii vero qui astabant intelligentes, dolore tacti cordis, imminere mortis illius diem plangebant. Ab ipso tempore vir Dei, prætermisso studio lectionis, die ac nocte orationibus insistebat (*Luc. 11*), vigilabat, et orabat, ut cum veniret Dominus et pulsaret, in hora mortis inveniret eum vigilantem (*Luc. 12*). Quibuscumque poterat modis, plus solito se ab humanis confabulationibus subtrahebat, et tota sollicitudine gestiebat mentis thalamum perornare, ut revertentem a nuptiis Dominum digne posset recipere. Quadam vero sexta feria, quam octava dies ejus felicissimi transitus secuta est, cum esset prior cum fratribus in capitulo, petiit Dei famulus omnes alios, si qui deerant, convocari, et tam affluenti exhortatione in capitulo verbum Dei proferere, ut facunda et suavi prædicatione videretur jam consistere in consortio angelorum. Non videbantur esse verba hominis, quia revera Christus loquebatur in servo suo : quædam insererat verbis ipsius prædicationis, ex quibus omnes manifeste intelligebant, illum octavum diem primo venturam terminum sui transitus assignare.

CAPITULUM XXII.

Qualiter B. Martinus antequam de hoc sæculo migraret, tradidit priori suo claves, et omnia quæ de ipsius licentia administrabat, et petiit ab eo benedici.

Post hæc ecclesiæ Sanctæ Trinitatis quam in eodem claustro ipse fecerat fabricari, et cujusdam lapideæ domus quæ est in turre ipsius monasterii, in qua quorundam magnatorum servabatur pecunia commedata, claves priori tradidit, ne quidquam suo nomine vel alterius pauper Christi moriens possideret. Deinde cum lacrymis supplicabat sibi ab omnibus indulgeri, si quid commiserat vel deliquerat, fratrum aliquem contristando. Petebat etiam flexis genibus, ut benediceretur a priore. Sed prior illi benedicere recusabat, eo quod volebat benedici ab eo, qui magis sanctitate appropinquare ad Dominum credebatur. Perseveranter vero institit servus Dei, et omnes illi cum lacrymis indulserunt, et benedici obtinuit a suo priore, id est præposito. Tunc instanter rogante priore, et in virtute obedientiæ præcipiente, illi et fratribus benedixit, dicens : « Benedicat vos Dominus ex Sion, et semper videatis quæ bona sunt in Jerusalem (*Psal. cxxvii*). » Et his dictis, rediit ad ecclesiam Sanctæ Crucis, cunctis eum sequentibus plorando fratribus, qui de illius obitu nimium tristabantur. Omnes enim dolebant se in hujus miseræ vitæ peregrinatione solatium tanti Patris amittere ; quia merito cunctorum fratrum cordis intima dolor vehemens constringebat.

CAPITULUM XXIII.

Qualiter B. Martinus certus de transitu suo ad gloriam, ad id se totis viribus præparabat.

Quibus peractis, dum famulus Dei miserum humanæ conditionis sustineret adventum, et beatissimum sui laboris bravium expectaret, sequenti tertia feria febre correptus est, et destitutus paulatim corporis viribus, ægrotavit. Quotidie tamen, ut a primordio sui sacerdotii consueverat, celebrabat missam, et ante altare Sanctæ crucis prostratus orationibus incumbebat. Accebat etiam ad fenestram, unde beati confessoris Isidori aspi-

ciebat altare, et suum exitum beati Isidori precibus committebat. Quis posset credere tam in brevi hominem moriturum, qui tanta spiritus fortitudine pervigebat? Erat enim hoc consolatio qualiscunque fratribus putantibus, quod Dominus miseris eis, longiorem illi concesserit vitam. Sed cum sequentis sextæ feriæ sol clauderetur, venit ad eum Petrus custos turrium regis, qui nunc canonicus ejusdem monasterii est, et virum Dei coram altare orantem invenit ; erat enim familiaris ejus et exspectabat benedici ab eo. Ad quem conversus vir Dei benedixit illi, et dixit : « Vade, filii, ad custodiam turrium tibi commissam ; et cum audieris hac nocte primo hujus monasterii campanas pulsari, dicens orationem Dominicam, pro me Dominum deprecare. » Qui flens, dixit ei : « Adest hora migrationis, Pater et domine? » Qui respondens, ait ei : « Revera, filii, adest, et hac nocte sum de corpore egressurus. » Quo discedente, reclinavit vir Dei in suo pauperulo lecto, quem de tantoris (*sic*) paleis et herbis, suadentibus fratribus, super lineis columnalis secundum patriæ morem exerat, et jussit convocari fratres, ut sibi extremæ unctionis perficerent sacramentum.

CAPITULUM XXIV.

De pretioso fine et glorioso transitu B. Martini, et notabili doctrina quam nobis reliquit quoad sanctissimum viaticum sacramentum.

Concurrentes vero fratres audierunt adesse horam mortis, magis ut ejus sacratissimum viderent exitum, quam ut ei suis orationibus subvenirent, a quo sperabant suorum peccaminum veniam promereri, invenerunt eum in extremis fere jam laborantem. Sed cum ei sanctæ unctionis ministerium peregissent, accepit crucem, et frequenter osculabatur eam, et super pectus suum ponebat. Munebat etiam se dextera manu signo crucis, et sinistram contra partem alteram opponebat, qua videbat sibi malignum spiritum adversantem. Orabat tacite, et nihil respondebat, cum frequenter interrogaretur a fratribus. Et quia ipsa die celebraverat missam, visum est aliquibus fratribus, quod post unctionem non deberet sibi dari corporis Domini sacramentum. Quod cum vidissent duo canonici, Petrus videlicet et Fernandus, quibus inerat scientia Scripturarum, cum lacrymis et singultu amarissimo dixerunt ei : « Pater sancte, relinque nobis veritatis exemplum. Per Christum ad quem vadis, te deprecamur, ne de corpore exeas, donec factio nobis ostendas, quid de sacramento altaris sit faciendum. » Tunc vir sanctus cunctis qui aderant audientibus, cum sono vocis ex intimo ducens suspirium, ad se reversus dixit fratribus : « Deferatur cito corpus Christi, quia non decet Christianum sine hoc sanctissimo viatico mori. » Interrogavit eum dictus Fernandus, si aliquid a sinistra parte vidisset. Respondens, dixit ei : « Inimicum vidi, sed confusus recessit. » Cum autem deferretur corpus Christi, descendens de lecto suppliciter adoravit, et cum summa devotione accepit. Deinde cunctis petentibus benedictionem, verbis quibus consueverat, benedixit eis, dicens : « Benedicat vos Dominus ex Sion, et videatis semper quæ bona sunt in Jerusalem (*Psal. cxxvii*). Commendo vos Deo, quia ego vado ad Deum qui vocat me. » Quibus dictis, spiritum Domino tradidit. Cum autem corpus ejus ex more ablueretur, ita splendidum et nitidum inventum est, ut jam futuram glorificationem præterendere videretur. Nihil deforme in pudendis apparebat membris, eo quod septennis pueri munditiam viderentur testari. Sequenti vero die cum insonnit per civitatem Dei famulus Martinum migrasse de corpore, repleta est civitas murmure, et unusquisque Patrem pium plangebant. Conveniunt populi, cereos accensos habentes in manibus, plus ad festivitatem Martini quam ad funera

confluentes. Plorant alii, se ad præsens amittere; gaudent alii, se credentes novum patronum habere

in cælis. In tanto bivio positi p. um erat flere Martinum, et piissimum congaudere Martino.

NONNULLORUM ELOGIA

DE B. MARTINO

CANONICO REGULARI, PRESBYTERO, LEGIONE IN HISPANIA.

4. Joannes Bollandus ad diem 11 Februarii: « Legio urbs est Hispaniæ, regni cognominis caput vulgo Leon. Hic insignis est canonicorum regularium abbatia, S. Isidori nuncupata, quod ad eam S. Isidori episcopi Hispalensis translatae reliquiae sint. Asservantur illic reliquiae quoque B. Martini presbyteri, qui in eodem cœnobio canonicus regularis fuit. De eo Lucas Tudensis, auctor cœvus, in *Præfatione ad Chronicon mundi* ita meminit: *Quid de venerabili Martino Legionensi presbytero sentiendum, qui tantam a Domino precibus in divinis Scripturis prærogativam obtinuit, ut in expositione Scripturarum sanctissimis primis doctoribus merito valeat adæquari?* Meminit et Joannes Mariana, lib. II, cap. 16, ubi de rebus sub annum 1188 gestis agit: *Martinus presbyter, inquit, per hæc tempora literis et vita clarus, Legionem multis libris conscribendis operam dabat; ex rudi atque illiterato repente factus doctissimus, ab Isidoro, cujus in monasterio vivebat, oblato in somnis libro quem comederet. Eorum librorum pars nulla ad nostras manus venit: Canonici ejus temp. i magna religione servant rei gestæ monumentum posteritati præclarum.*

2. Ambrosius Morales *Chronic. general. Hispan.* libro XII, cap. 21, vidisse se libros illos testatur, et publicos Martino honores exhiberi; ita ergo scribit: *Ante annos CCC vixit in S. Isidori monasterio canonicus, Martinus nomine, rudi admodum ingenio, sed magna vitæ sanctitate, et ob hanc in summa apud populum veneratione. Discruciabat ejus animum, quod, quantumvis magno labore nullam assequi litterarum scientiam posset. Nocte quadam in somnis ei S. Isidorus apparuit, librumque præbuit, et ut comederet mandavit. Simul scientia illi per ampla infusa est. Plura exinde opera Latine scripsit, verbis styloque sat culto. Exstant ea penes canonicos, et quædam ego ex iis legi. In urbe totaque provincia sanctus habetur; et quanquam nondum solemnibus apotheosi decreti ei sint cælestes ab Ecclesia honores, erectum tamen in eo monasterio sacellum est, opposito titulo S. Martini, atque in ara locatum ejus sacrum corpus, thecæ affabre cælatæ atque inauratæ inclusum: in tabula altaris depicta sunt ejusdem beati miracula. In claustro cœnobii S. Mariæ de la Vega Salmanticæ visitur in quodam altari idem depictum in tabula miraculum, tanto artificio, ut haud facile elegantior tota Hispania pictura reperiat. Ita Morales.*

3. Athanasius de Lobera ordinis Cisterciensis

(9) Erravit Bollandus, et omnes quos citat, dum natale S. Martini assignarunt ad diem 11 Januarii, ut Lobera, vel Februarii, ut cæteri. Martinus obiit die 12 Januarii anni 1203, et ejus festum celebratur ab suis canonicis die 14 ejusdem mensis. Vestustissimum Necrologium quod præfati canonici asservant, quodque scriptum fuit ante medium sæculi XIII, ut satis prolixè nos recognovimus, mortem sancti annuntiat his verbis: *Secundo Idus*

monachus, parte II *Historiæ Legionensis, sive De magnitudine civitatis, et Ecclesiæ Legionen.*, cap. 32, Martinum vocat *Speculum virtutis, splendorem virginitatis, exemplum obedientiæ, thesaurum sapientiæ, regulam religionis, propugnaculum fidei, fragrantiam sanctitatis, honorem bonorum morum.* Addit: *Vitam ejus scriptam a Luca Tudensi episcopo, in insigni monasterio S. Isidori Legionem canonico, ubi et ipse S. Martinus canonicus fuit: exstare eam in libro, quem idem auctor edidit de S. Isidori translatione, eumque librum, typis procusum, esse in manibus.*

4. Brevius aliquanto Vitam eamdem Latine edidit Thomas de Truxillo, tom. II *Thesauri concionatorum*, parte II, ubi ista habet: *Celebratur autem festum ejus in civitate Legionensi, et in lectionibus, quæ ibi leguntur in ejus officio, vita narratur, sicut hic a nobis descripta fuit, quæ habetur in Breviario antiquo illius Ecclesiæ.* Exstat quoque Vita ejus Hispanice scripta a Joanne Marieta, lib. VI *De SS. Hispanis*, cap. 5, ubi eadem de cultu et officio, de sacello tituloque; de reliquiis et pictis miraculis tradit. Hispanice quoque eamdem Vitam scripsit Alphonsus Villegas, tom. I *Floris SS.*, fol. 406. Honorifice ejus meminit Alphonsus Venerus in *Enchiridio temporum.*

5. Refert eum in *Natalib. SS. canonicorum* Constantinus Ghinius 11 Februarii his verbis: *Legione in Hispania. . . Natale S. Martini canonicis regularis et presbyteri.* Philippus Ferrarius eodem die: *Legione in Hispania S. Martini presbyteri.* Eadem ante quoque 8 Februarii habet. Fatetur tamen in *Notis* consignari ab aliis ejus Natalem 11 Februarii. Lobera, errore, ut opinor, librarii, ait 11 Januarii coli; Villegas 12 Februarii; cæteri 11. Gabriel Pennotus, lib. II *Historiæ canonicorum regularium*, cap. 31, num. 5, ait abbatem fuisse monasterii S. Isidori, quod II, quos jam citavimus, non tradunt (9).

Thomas de Truxillo in *Thesaurio concionatorum*, tom. II, 11 Februarii: « Ex illustri quidem familia originem duxit hic gloriosus Christi confessor et doctor Martinus in civitate Legionensi. A prima autem ætate se totum exercuit in sanctis operibus, ut virum Christianum decet. Vocabantur vero parentes ejus Joannes et Eugenia. Talis porro ejus vita fuit, ut omnibus exemplum reliquerit magnæ sanctitatis. Ivit autem Romam ad visitandum reliquias sanctorum apostolorum, accepit etiam benedictionem ab Urbano papa, atque ita reversus est

Januarii obiit Martinus sanctæ crucis bonæ memoriæ, æra M.CC.XLI.

Nec etiam abbas fuit Martinus cœnobii S. Isidori, ut Pennotus, Nicolaus Antonius et alii existimarunt; sed simplex duntaxat canonicus perperam confusus ab his auctoribus cum Martinis abbatis, qui tempore sancti monasterio præfuerunt; ex quibus unus obiit, ut constat ex Necrologio suprafato, pie 31 Augusti 1182; alter 27 Martii 1209.